

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra výtvarné kultury

ZA ZAVŘENÝMA OČIMA

Diplomová práce

Bc. Pavla Gaudynová

Učitelství výtvarné výchovy pro SŠ a ZUŠ

MgA. et Mgr. Stanislav Poláček

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 15. dubna 2013

.....

Poděkování

Tímto bych velice ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce MgA. et Mgr. Stanislavu Poláčkovi za jeho trpělivost, vstřícnost, ochotu a cenné rady, bez kterých bych se těžko obešla.

V Plzni dne 15. dubna 2013

.....

Zadání diplomové práce

Anotace

Mým úkolem bylo výtvarně zpracovat tématický cyklus s názvem „Za zavřenýma očima“.

Jedná se o 5-6 obrazů středního formátu realizovaných libovolnou malířskou technikou. Jako námět pro tento cyklus jsem zvolila svůj osobní zážitek setkání se smrtí.

V textové části přibližuji onen zážitek a mé pocity z něj, krátce se zamýšlím nad zdroji inspirace při tvorbě tohoto cyklu, popisuji proces tvorby, včetně zvolených technik a hodnotím vývoj své práce.

V didaktické části demonstruji využití této diplomové práce ve školní praxi.

Na závěr je uvedeno mé zamyšlení nad prací.

Klíčová slova

Prožitek smrti, utonutí, figura, renesance, klasicismus, hyperrealistická malba, olejové barvy, akrylové barvy

Abstract

My task was to compose the thematic cycle “Behind closed eyes“.

It is about 5-6 medium-sized paintings realized in any painting technique. I chose my personal experience of meeting with death as a theme for this cycle.

I am giving insight into this experience and my passing through it, I have thought briefly about sources of inspiration for this cycle, I am describing the process of creation including chosen technologies and I am evaluating the development of my work in the text part.

I am illustrating using this dissertation in school practice in the didactic part.

The end of this work contains my reflection for this work.

Keywords

The experience of death, drowning, figure, Renaissance, Classicism, Hyperrealistic painting, oil paint, acrylic paint

Obsah

1	Úvod.....	2
2	Můj prožitek smrti.....	4
3	Inspirační zdroje.....	9
4	Proces mé tvorby.....	12
4.1	Přípravné práce.....	12
4.1.1	Skici	12
4.1.2	Focení a jiná technika	12
4.1.3	Suchý pastel.....	14
4.1.4	Olejové barvy	14
4.1.5	Akrylové barvy	17
4.2	Popis realizace a reflexe z tvorby.....	18
4.2.1	První obraz	18
4.2.2	Druhý obraz.....	19
4.2.3	Třetí obraz	20
4.2.4	Čtvrtý obraz.....	21
4.2.5	Pátý obraz.....	24
5	Didaktická část.....	27
5.1	Teoretický úvod.....	27
5.2	Příprava vyučovací jednotky.....	27
5.3	Vazby na RVP.....	33
5.4	Vazby na vizuální kulturu.....	35
5.5	Reflektivní bilance	35
6	Závěr.....	37
	Cizojazyčné resumé	38
	Seznam použité literatury a zdrojů	39
7	Obrazová část.....	40
7.1	Seznam obrazových příloh.....	40
7.1.2	Fotodokumentace - Skicovní materiál a přípravné fotografie.....	40
7.1.3	Fotodokumentace - Výsledný cyklus obrazů	45

1 Úvod

V říjnu roku 2011 jsem si u svého vedoucích bakalářské práce Mgr. Jana Součka vybrala téma své diplomové práce „Za zavřenýma očima“. Tohle téma jsem si zvolila z toho důvodu, že mě právě v tuto dobu pronásledovaly velice zajímavé sny. Těmi sny byly velice zajímavé fantaskní koláže a já jsem se chtěla o tyto své „obrazy za zavřenýma očima“ podělit s ostatními.

Další námět byl nasnadě. Vzhledem k tomu, že jsem si chtěla vyzkoušet abstrakci, kterou jsem předtím pořádně nedělala a vzhledem k tomu, že častokrát z nudy zkouším, jaké stopy za víčky zanechá světlo po zavření očí, napadlo mě, že by právě tohle mohl být další dobrý nápad pro diplomovou práci. Taková práce by navíc odkazovala k mému předchozímu vzdělání na střední průmyslové škole elektrotechnické. V poslední době ráda pracuji s výrazně barevnými akrylovými barvami. I tenhle požadavek by mohlo toto téma splnit.

Později mě s pomocí známých napadl třetí námět pro diplomovou práci. Tím námětem by mohlo být téma mé vlastní klinické smrti, která se mi udála v roce 2009, a na kterou doposud vzpomínám. Napadlo mě zaznamenat, co se dělo kolem mě, když jsem byla v komatu a měla jsem „zavřené oči“.

Po zvolení tématu diplomové práce jsem byla, kvůli odchodu Mgr. Jana Součka z katedry, nucena změnit vedoucího této práce. Pod své vedení si mě vzal MgA. et Mgr. Stanislav Poláček. Když jsem na první konzultaci přednesla své návrhy, nadchnul se MgA. et Mgr. Poláček pro navrhovanou třetí možnost.

Hned potom, co bylo jasné, že se téma bude zabývat mou klinickou smrtí, začala jsem číst knihu amerického filosofa a lékaře Raymonda A. Moodyho. Tato kniha velmi ovlivnila mé představy o tom, co bych mohla malovat. Chtěla jsem nějak graficky nebo kombinovanou technikou zachytit své mrtvé tělo a z něho vycházející zářící a barevnou duši. Když jsem však tento návrh přednesla při další konzultaci MgA. et Mgr. Poláčkovi, zeptal se mě, zda jsem tuto situaci při své smrti zažila. Když jsem se zamyslela, musela jsem odpovědět, že bohužel ne. Pak mi vedoucí práce řekl, abych tedy zůstala u toho, jak to bylo doopravdy, abychom tak silné téma neposouvali zbytečně do končin, které tak úplně neznáme. S tímto postřehem jsem souhlasila.

Potom jsme společnými úvahami přišli na to, že pro diváky nejpůsobivější bude realistický výjev smrti, tedy mrazivý výjev těla utopeného ve vaně. Pro větší reálnost bylo měřítko těchto výjevů zvoleno jedna ku jedné.

Neboť má bakalářská práce byla provedena technikou malby a já jsem se rozhodla v této technice zdokonalit, zvolila jsem ji i pro tuto práci. Výstupem této praktické diplomové práce s názvem „Za zavřenýma očima“ bude tedy malířský cyklus 5 – 6 obrazů mého nehybného těla ve vaně ve formátu jedna ku jedné.

V doprovodné textové části detailně popíši svůj vlastní zážitek setkání se smrtí a také průběh práce. Jak je zřejmé, jde v teoretické části především o můj osobní zážitek a také pocity z tvorby, tudíž se budu jen zřídka odvolávat ke zdrojům. Pokud budu citovat, budu používat přímé citace a uvádět je podle normy ČSN ISO 690.

V pedagogické reflexi demonstřuji využití námětu této diplomové práce na konkrétní zrealizované vyučovací jednotce.

2 Můj prožitek smrti

Tato kapitola je věnována mé klinické smrti, která je námětem této diplomové práce. Vkládám sem toto vyprávění proto, aby si každý mohl lépe představit, co jsem zažila a lépe pochopil, co pro mě a pro mé okolí tato událost znamenala a jak mě ovlivnila v dalším životě.

Na začátku roku 2009, den po zdárném dokončení zimního semestru, jsem se se spolužačkami domluvila, že půjdeme náš úspěch oslavit do města. Ráno jsem si napustila vanu plnou vody s tím, že si v tomto volném dni dopřeji pořádnou koupel.

A to je to poslední, co si pamatuji. Tedy vlastně nepamatuji, i to jsem si totiž musela domyslet. Nepamatuji si ani Vánoce roku 2008, Silvestra, ani jiné události do té doby, ale z vyprávění to bylo asi takhle.

Bylo ráno 4. února 2009 a můj nejmladší bratr Martin, tehdy 17letý, se toho dne necítil dobře. Proto zůstal doma, namísto toho, aby šel do školy. Musím zdůraznit, že bratr školu do té doby nezameškal. Slyšel, že si napouštím vanu, poslouchám rádio a koupu se ve vaně. Často vydržím s protékající vodou ve vaně i déle jak hodinu. Moje babička, která bydlí v patře nad námi, šla ten den ráno brzy ven. Jako vždy otevřela vchodové dveře a zavolala, že odchází. Neslyšela žádnou odezvu, jenom natékající vodu do vany. Nedalo jí to, a nakoukla dovnitř. Jak říká, ten pohled, který se jí tenkrát naskytl, se jí někdy v noci stále pronásleduje. Našla mě ve vaně s hlavou pod vodou. Křičela, snažila se mé tělo dostat z vody. Přiběhl mladší bratr, společně mě vytáhli ven, zavolali 112 a začali resuscitovat.

Protože volali 112, za chvíli obsadili naši úzkou ulici všechny složky rychlé záchranné služby. Následovala resuscitace přivolanými záchranáři, injekce adrenalinu a další lékařské zásahy.

Celá moje rodina a moji známí byli na nohou, nikdo nechápal, co se vlastně stalo.

Sama si zpětně ani nedovedu představit vážnosti nehody, která se mi tehdy udála. Podle lékařské zprávy a vyšetřování policie šlo o to, že komín, který přiváděl vzduch do karmy (kterou máme umístěnou přímo v koupelně u vany) byl zanesen, měl příliš úzký průduch a nedovoloval uskutečnit tzv. „dokonalé hoření“. Namísto toho vzniklo v karmě hoření nedokonalé, při kterém je produkován, namísto neškodného oxidu uhličitého, prudce jedovatý oxid uhelnatý.

Tento jedovatý plyn se velice rychle naváže na hemoglobin v krvi a znemožní tím přenos kyslíku krevním oběhem. Oběť se zadusí, aniž by zpozorovala, že je něco v nepořádku. Člověk se prý cítí unavený a má ztěžklé tělo, se kterým nemůže nic dělat. Tohle se stalo mě a navíc jsem přitom zajela hlavou pod vodní hladinu.

Neví se, jak dlouho jsem byla pod vodou nebo jak dlouho neměl kyslík přístup do mozku, jisté bylo jen to, že jsem ležela v kómatu na jednotce intenzivní péče a nikdo mi v tu dobu nedával nejmenší naději. Krevní oběh mi prý napojili na speciální přístroj, který mi ochlazoval krev za účelem zmenšení otoku mozku.

Chodila za mnou celá rodina, všechny kamarádky, kamarádi, spolužačky. Chodba anesteziologicko-resuscitační kliniky se plnila mými návštěvami i přesto, že všichni mohli vidět jen to, jak bezvládně ležím na lůžku napojená na přístrojích.

Kamarádky mi u postele vyprávěly příhody, četly knihy a všichni se vzájemně v této těžké chvíli podporovali.

Ani v nejmenším si nedovedu představit atmosféru, která se mezitím odehrávala doma. Jsem z velké rodiny, která pevně drží pohromadě. Mám velice dobrý vztah jak se svými rodiči, tak se svými dvěma bratry. Ač jsem nad tím často přemýšlela, nedokážu si představit, jak asi probíhaly společné večere u stolu beze mě.

Nehledě na to, že nehodu dlouhou dobu vyšetřovala policie. To se doma projevovalo neustálými návštěvami policejních vyšetřovatelů na místě činu. Ani v tomto ohledu tedy rodina neměla klid.

Za ten týden, kdy jsem byla v kómatu, rodičům přibylo mnoho vrásek a naopak ubylo mnoho kilogramů. Ale stále ještě neztráceli naději.

Sestra, která tenkrát na oddělení sloužila, byla příznivkyní toho, že lidé v kómatu vnímají, a proto se má na ně mluvit, hladit je, vnímat vůně, na které jsou zvyklí. Rovněž se ptala na vše, co mám ráda, co ne, jak má na mě mluvit, jakou rukou píšu a podobně. Na popud téhle sestry rodiče celou stěnu vedle postele polepili fotkami, obrázky, abych mohla, jak říkala, až se proberu, vidět něco, co znám. Mamka přinesla medvídka z mého dětství a pokapala ho svou vůní a toho jsem pak měla stále u sebe.

A jednoho dne tahle sestra, když rodina přišla na návštěvu, řekla, že jsem dopoledne na okamžik otevřela oči a stiskla ruku. Byla to úžasná novina a rodiče ten den odcházeli s pocitem naděje, i když lékaři tvrdili opak. Druhý den právě ošetřující lékař rozmetal všechny naděje s tím, že se můj stav naopak zhoršil s téměř nulou nadějí na změnu. A pokud se přeci jen proberu, nepoznám nikoho kolem sebe, do konce života budu na invalidním vozíku a budou se o mě muset starat. Nikdo už mi nedával žádnou šanci.

Nastala beznaděj.

A pak se druhý den stal zázrak a já jsem se probrala! Věděla jsem svoje jméno, datum narození a pamatuji se, jak se mě sestřička ptala, zda vím, jak jsem se do nemocnice dostala. Řekla jsem, že nevím, ale že jsem nejspíš spadla z koně. Sami lékaři volali mamince, aby jí tu radostnou novinu sdělili.

Pak toho mám dost v mlze, protože jsem byla stále uměle uspávána silnými léky, i když se jejich koncentrace snižovaly. Když jsem se pak znovu probudila, viděla jsem stěnu pokoje polepenou velkými barevnými fotografiemi a začala jsem se pomaličku rozvzpomínat.

Cítila jsem se velmi slabá a můj mozek fungoval stejně, jako počítač, po provedení restartu. Den po dni mi nabíhaly nové a nové informace, vzpomínky a vědomosti. Pamatuji se, že při setkání s rodinou jsem poznala všechny její členy, ale svého mladšího bratra (toho, který mě s babičkou zachránil) jsem nemohla poznat ještě asi týden. Byla jsem si stoprocentně jistá, že mám bratra jen jednoho.

Byl to zvláštní pocit.

Poněvadž jsem trpěla přechodnou ataktickou kvadruparézou a také mi za dobu ležení ochably všechny svaly, musela jsem se znovu učit ovládat své tělo.

Absolvovala jsem tehdy mnoho rehabilitací. Začala jsem lépe artikulovat, číst, učila jsem se zvládat jemnou motoriku a nakonec chodit. Jak se mozek pomaličku vzpamatovával, i mé dovednosti se zlepšovaly. Den ode dne jsem se cítila zdatně lépe. Ten, kdo mě viděl v komatu a následně o pár dnů později, nevěřil vlastním očím.

I když jsem byla o něco silnější a samostatnější, byla jsem stále na anesteziologicko-resuscitační klinice. Zde si mě hýčkali a radovali se ze mě. Sestřičky mi česaly různé účesy, přinesly mi i make-up a oční stíny. Dost jsme se nasmáli, protože jsem často plácla nějaký nesmysl a prý se mnou byla zábava. Sami lékaři mě nazvali „zázrakem“ a nezdálo se, že se na mě, jako na zázrak, přicházeli dívat i doktoři z jiných oddělení.

Ale po necelém týdnu jsem musela být z kapacitních důvodů ještě večer přeložena na oddělení neurologické JIP. Tam jsem na posteli, oddělené plentami od ostatních postelí, strávila noc. Hned ráno po probuzení mě neskutečně intenzivně píchalo na plicích. Několikrát jsem si stěžovala sestřičkám i doktorce. Jediné, co lékaři udělali, bylo, že mi dali Ibuprofen proti bolesti. Pak bylo rozhodnuto, že budu převezena na doléčení a rehabilitace do nemocnice Privamed. Přestože byl únor, posadili mě pouze v pyžamu na

kolečkové křeslo a po čekání venku mě nakonec převezli do nové nemocnice. V sanitce mi bylo tak špatně, že jsem jen plakala bolestí a dusila se.

Když za mnou rodiče odpoledne šli na návštěvu jako obvykle do fakultní nemocnice, poslali je do nemocnice Privamed. Tam se můj stav stále zhoršoval. Úpěla jsem bolestí a nemohla jsem dýchat. Nikdy předtím jsem nezažila tak obrovskou bolest, jako právě v tu chvíli.

Snaha lékařů, odpovídající zřejmě možnostem tohoto nemocničním zařízení, byla marná. Rodiče, stále ještě otrěsení z prožitých událostí, začali okamžitě řešit moje přemístění zpět do fakultní nemocnice. To nebylo vůbec jednoduché. A tak po dlouhém telefonování a různých „přímluvách“ jsem byla převezena zpět do fakultní nemocnice, kde se mě ujali interním oddělení.

Měla jsem levostrannou plicní embolii s plicním infarktem, způsobenou ucpáním plicní cévy krevní sraženinou. Dýchala jsem tedy velice bolestivě jen polovinou plic. Podstoupila jsem několik vyšetření, dostávala jsem injekce a léky na ředění krve, dýchala kyslík z inhalátoru.

Dali mě do malinkatého pokojíčku jen s postelí a stolkem. Byla jsem tam strašně sama a jediné, co jsem dělala, bylo, že jsem počítala čas do další návštěvy. Ani televize, kterou mi tam rodiče přivezli, mě nezabavila. Měla jsem hodně času na přemýšlení. Už ani nevím, nad čím vším jsem celé dny a noci přemýšlela, ale vím, že tam se mi v hlavě srovnalo mnoho důležitých věcí.

Kvůli bolesti, kterou jsem prožívala a také kvůli zklamání, že mé propuštění z nemocnice domů je zatím v nedohlednu, jsem se cítila zklamaně a nešťastně. Mrzelo mě, že i přes můj zázračně se zlepšující zdravotní stav, bylo díky chybě doktorů a jejich unáhlenému rozhodnutí o mém přemístění, všechno zmařeno. Byla jsem velice netrpělivá, v pokoji jsem se nudila a potřebovala jsem mezi lidi. Přišlo mi to jako nekonečně dlouhá doba, než jsem zaslechla nové zvěsti o mém propuštění.

Byla jsem tak nedočkavá a plná chuti zase žít! Plánovala jsem si, že bych mohla pokračovat ve studiu hned, jak mě propustí domů. Ve škole jsem totiž zameškala pouhý jeden měsíc, který bych mohla snadno dohonit. Nechtěla jsem se za žádnou cenu smířit s představou, že se budu muset znovu zapojovat do nového třídního kolektivu a „dělat si nové kamarádky“. Nejsem ten typ člověka, pro kterého to je snadné.

Pak mi doktoři sdělili, že by pro můj mozek nebylo dobré, kdybych začala tak brzy po této události chodit do školy. Mohla bych se prý zbláznit.

A tak mi nastaly nucené půlroční prázdniny. Měla jsem spousty plánů, co budu dělat. Chtěla jsem hodně číst, studovat, bavit se s lidmi. Cítila jsem se být jiná, lepší.

Jenže po propuštění z nemocnice byla realita zcela odlišná od mých původních představ. Byla jsem velice slabá, špatně se mi dýchalo, nebyla jsem schopná vyjít ani schody do svého pokoje. Větší část dne jsem proležela.

Avšak týden po týdnu mi síly přibývaly a já se cítila lépe. Ale krev jsem si musela ředit pořád. Měla jsem tím pádem zakázáno mnoho nebezpečných činností, aby se předešlo případné nehodě a vykrvácení. I přes veškeré zákazy jsem brzy znovu začala jezdit na svém koni. To mě opět přiblížilo k mému předchozímu životu a psychicky a i fyzicky mi to velice pomohlo.

Po nějakém čase jsem se cítila jako dřív, ale i přes tento pocit už jsem to nebyla já. Nyní jsem se více snažila soustředit na zlepšení svého života. Nemohu říci, že se ze mě stal tímto zázrakem nějaký „světec rozdávající moudra“, ale snažím se více pomáhat lidem, být dobrým příkladem a svým příběhem otevírat oči ostatním, kteří si neváží života tolik, jak by měli.

Často se mi zdá, že se lidé zabývají maličkostmi a řeší nepodstatné drobnosti, namísto toho, aby si užívali a radovali se z toho, co mají.

3 Inspirační zdroje

Po zázraku, který se mi udál, jsem se rozhodla, více než doposud, věnovat se mně samotné. Snažím se o to, abych byla lepším člověkem ve všech směrech. Více přemýšlím nad svými činy a jejich možnými následky, více si užívám krásných momentů a chci, aby si je spolu se mnou užívali i ostatní. Chci, aby každý pochopil, že život není samozřejmostí! Mojí snahou je pomoc ostatním, aby, stejně jako já, ve svém životě procitli.

Jednoho dne, se mi do rukou dostala kniha Raymonda A. Moodyho Juniora „Život po životě, Úvahy po životě, Světlo po životě“. Její četbu jsem brala jako výzvu k lepšímu pochopení mého zážitku. Četla jsem ji dlouho, neboť jsem ji chtěla důkladně vstřebat celou. Nechtěla jsem, aby mi byť sebemenší část unikla bez hlubšího porozumění.

„Raymond A. Moody vystudoval filozofii i medicínu a oba obory zakončil doktorátem. Ještě v době studií začal s výzkumnou prací v oblasti nevysvětlitelných jevů v hraniční oblasti mezi životem a smrtí.“ (Život po životě, Úvahy o životě po životě, Světlo po životě. Raymond A. Moody, 1991, obálka) Svou prací přivedl k výzkumu této oblasti mnoho dalších vědců a laické veřejnosti otevřel nový pohled na toto tajuplné téma.

Kniha obsahuje autentická vyprávění o prožitcích smrti různých lidí. Tito lidé z odlišných koutů země, z odlišných sociálních vrstev a s odlišným náboženským přesvědčením se ve svých vyprávěních setkávají v několika hlavních bodech a nevyvracejí možnost jakési další cesty. Autor knihy tyto body shrnuje do obecné struktury, kterou má každý prožitek smrti. V knize předkládá vybraná vyprávění a hlavní osnovu prožitku smrti. Vše doplňuje pracemi kolegů, kteří se zabývají stejným námětem. Kniha je doplněna také o různé filosofické a náboženské teorie o smrti a o opětovném návratu k životu.

Četba této knihy mě ovlivnila v mých dalších myšlenkách o smrti. Avšak nesměla jsem se jí nechat při tvorbě unést, neboť jsem žádný takový prožitek ze setkání se smrtí neměla a mým úkolem bylo zobrazit tento prožitek reálně tak, jak se udál. I přesto mě toto téma lákalo, a proto vznikla nezávisle na této diplomové práci série kreseb k této knize, kde jsem mohla své představy o setkání smrti znázornit.

Zamýšlím-li se nad inspirativními zdroji mé malířské tvorby, musím konstatovat mé zjištění. Když maluji, dělám něco, u čeho neočekávám žádnou přesnou podobu. Malba je pro mě objevný proces, při němž posouvám své možnosti a zdokonaluji své vyjadřovací dovednosti. Je to asi dáno tím, že jsem, kromě základního uměleckého vzdělání, neprošla žádným odbornějším výcvikem těchto dovedností.

Snad z obavy, že bych mohla být zklamaná při následném porovnávání výsledků, se nepřirovnávám a nesnažím se přiblížit žádnému známému malíři. Také proto, že originalita mých maleb se vytratí, budou-li připomínat díla jiného umělce. Má tvorba je prostě taková, jaká je, jaká mi spontánně vzniká pod rukama. Zároveň také nejsem příznivcem konkrétního stylu, protože každý styl má něco, co je mi blízké a něco, s čím se neztotožňuji.

Nicméně asi největší inspirací pro mě vždy byly, a dodnes jsou, renesanční malby starých mistrů a také jejich čerpání z dokonalosti antiky. *„Povahu renesančního umění nelze vysvětlit pouhým návratem k antice; i když ideálem renesančních umělců byla antika, výsledkem jejich tvoření bylo nové umění, objevující soudobou skutečnost a reagující i na gotickou minulost.“* (Encyklopedie světového malířství, Sáva Šabouk, 1975, s. 294)

Dobu renesance mám ráda i z jiného hlediska. Zamlouvá se mi, že tehdejší umělec nebyl jenom samotným umělcem, ale také všestranným člověkem. *„Ideálem doby byl vědec-umělec, ovládající dokonale všechny vědecké i umělecké disciplíny, jak ho renesance vytvořila v geniálních osobnostech Leoparda da Vinci a Michelangela.“* (Encyklopedie světového malířství, Sáva Šabouk, 1975, s. 294)

V této době se obrazy stávají propracovanějšími a realističtějšími, než tomu bylo doposud. Mě blízká je renesanční snaha o zachycení lidského těla. *„Hlavním cílem vývoje ranně renesančního malířství bylo dosáhnout suverénního zvládnutí a dokonalého podání lidského těla ve všech pohybech a z nejrůznějších pohledů. Malíři vrcholné renesance se pak po zvládnutí této úlohy zaměřili na přesvědčivé vyjádření duševních stavů a hnutí, smyslových a emotivních hodnot, aniž by porušovali renesanční uměřenost, harmonii těla a duše.“* (Encyklopedie světového malířství, Sáva Šabouk, 1975, s. 294)

Možná jsem příliš staromódní, ale ať se nynější umění ubírá jakýmkoli směrem, renesanční díla jsou do dnes nepřekonaná a podle mého názoru nepřekonatelná.

Díky mé náklonnosti ke starým mistrům renesance, nemusím zde dlouze zmiňovat z toho vyplývající náklonnost k malířským stylům čerpajících také z antiky. Takovýmto stylem byl i klasicismus. *„Ideálem klasicismu bylo obnovit ušlechtilou prostotu*

a velkolepou krásu klasického antického umění. Klasicistní malba klade důraz na přesnou kresbu a plastickou modelaci objemu; obrazový prosto je mělký, barva nemá samostatnou úlohu, pouze jako lokální barva koloruje předměty. Hlavní zájem se soustřeďuje na figurální kompozici, na ideální typy postav, jež mají zjevem, postojem a gesty vyjadřovat ušlechtilost a uměřenost.“ (Encyklopedie světového malířství, Sáva Šabouk, 1975, s. 174)

V současnosti jsou pro mě o nepřekonatelnými mistry malby hyperrealističtí malíři. Velmi obdivuji zejména Chucka Close. *„Namaluje mřížku na fotografii z polaroidu a potom čtvereček po čtverečku přenáší obraz na obrovské plátno.“* (Svět umění XX. století od postmodernismu po digital art, Jackie Gaff, 2003, s. 140) Ale ne všechna jeho díla jsou provedena technikou malby. *„Autor používal jako techniku například otisky palce nebo koláže s dřevitým papírem. Bez ohledu na metody však jeho obrazy vždycky vypadaly jako fotografie.“* (Svět umění XX. století od postmodernismu po digital art, Jackie Gaff, 2003, s. 141)

V dnešní době, kdy můžeme pořídit dokonalou fotografii a vytisknout ji v jakémkoli rozměru, se může zdát, jakoby byla práce Chucka Close zbytečná. Já však na jeho dílech obdivuji hlavně pracnost, trpělivost a přesnost, se kterou tvoří.

Mezi mé české „oblíbence“ řadím umělce různých uměleckých směrů. Z let válečných a poválečných mám velmi ráda Kamila Lhotáka. *„Pokoušel se zachytit poezii moderní doby. Jeho idylické krajiny jsou zaplněny stroji, létajícími balóny, bicykly, automobily. Lhoták si zachoval podobný malířský styl celý život, přestože maloval zdánlivě realisticky, jeho obrazy mají snový charakter.“* (Svět umění XX. století od postmodernismu po digital art, Jackie Gaff, 2003, s. 92)

Inspirativními shledávám i práce Mikuláše Medka, pro mne velmi oblíbený je jeho obraz „Velké jídlo“. Zářivou barevnost, jednoduchost a přitom sdělnost a působivost závidím všestrannému umělci Jiřímu Sopkovi. Zkrátka u každého z těchto a dalších umělců obdivuji jiné kvality a jsou pro mě inspirativní jiným způsobem.

4 Proces mé tvorby

4.1 Přípravné práce

4.1.1 Skici

Nejprve jsem si měla udělat skicu celé postavy ve vodě na balicí papír. Tuto skicu jsem provedla temperovými barvami v životním měřítku. Přes všechno mé snažení výsledná postava vypadala jako by byla ladně naaranžovaná a působila příliš uměle, vana byla moc dlouhá a nic neodpovídalo ani skutečným měřítkům, ani skutečným barvám. Zde jsem se poprvé uvědomila fakt, že pro mě bude velice obtížné zobrazit postavu tak, aby se celkový výjev co nejvíce podobal skutečnosti.

4.1.2 Focení a jiná technika

Při konzultaci MgA. et Mgr. Poláček potvrdil mé tušení, že práce má mnoho nedostatků a doporučil mi, ať nafotím fotografie člověka ve vaně, abych měla svou malbu, zejména zobrazení lidského těla, o co podepřít. Domluvili jsme se, že na fotografiích odhalím, co budu chtít, že mám využít světla a stínů, pěny, vodní hladiny a podobně.

Tento úkol se zpočátku jevil jako snadný, ale při jeho plnění jsem se potýkala hned s několika problémy. Nejdříve nebyl nikdo z mého okolí ochoten tyto fotografie pořídit. Všichni byli mojí smrtí příliš traumatizováni, než aby snesli pohled na mě „mrtvou“ znovu. Když se mi asi po dvou týdnech podařilo přesvědčit mou maminku, nebyla sice vůbec ztotožněná s mým nadšením pro tuto práci, avšak věděla, že mi musí pomoci. Pustili jsme se do focení.

Ležela jsem ve vaně s koupelovou solí a genciánou, aby voda nebyla příliš průzračná. Hladinu osvětlovala lampička a fotilo se kompaktním fotoaparátem Olympus s vypnutým bleskem. Při focení mé tělo neustále vyplouvalo na hladinu a nešlo udržet u dna. Nohama jsem se musela přímo zapírat o konec vany, aby mě tlak nevynesl opět nahoru. Navíc mé tělo muselo být nepřírozeně pokrouceno, aby se do vany a pod vodu vůbec vešlo. Na nose jsem musela mít kolíček na prádlo, neboť mi do něj neustále vtékala

voda. Netušila jsem, jak se vůbec může nešťastnou náhodou podařit, potopit se pod hladinu a utopit se.

Proces focení pro mě nebyl obyčejnou přípravnou prací pro malbu. Byl pro mě, a zejména pro mé okolí, děsivým připomenutím této události. Ačkoli to nebylo záměrem, při focení jsem nesloužila jen jako pouhý model, ale chtě nechtě jsem „znovuprožívala“ své vlastní utonutí. Tato rekonstrukce události, prožitek něčeho „na vlastní kůži“ odkazuje k práci uměleckého směru zvaného „Body art“.

„Body Art je termín odkazující k užívání těla jako východiska a vlastního materiálu umělecké tvorby. Navazuje na fenomenologické chápání těla jako „pole události“. Umělci experimentující se svým tělem často evokují základní vědomé i podvědomé pohnutky určující naše chování (sexuální touhu, agresivitu, strach). Akce většinou nemají povahu příběhu, ale zhušťují prožitek těla prostřednictvím jednoduchého gesta, bolesti, rituálního opakování, fyzického omezení, extrémního tělesného nasazení či narcisistní posedlosti vlastní osobou.“ (Body art, 2006-2012, s. 1 [online])

Jak už jsem řekla, mým záměrem nebylo provádět „body artovou“ akci. Ačkoli se nám (mě a mé fotografující mamince) tento okamžik připomněl intenzivněji než bychom si přály. Prožily jsme tak společně jakési psychické očištění. *„Body artové akce často ztělesňují drama konfliktů odehrávající se v psychice jednotlivce, ale i v jeho interakcích s okolím.“* (Body art, 2006-2012, s. 1 [online])

Nakonec vzniklo pár dobrých fotografií. Na těch, na kterých mám jen hlavu, je všechno v pořádku, jen na některých ruší celkový dojem kolíček na nose. Bohužel fotky, na kterých je zachyceno celé mé tělo, jsou focené shora a ze strany a mají tím pádem velmi deformovanou perspektivu. Tyto fotografie bylo možné využít, jako předlohu pro barevné schéma obrazu a pro přibližnou polohu těla. Některé z nich jsem jen lehce ořízla v počítačovém programu Microsoft Office Picture Manager, u jiných jsem využila možnosti úprav barevného ladění, jasů a kontrastu, které tento program také nabízí.

I přes relativně zdařilé fotografické předlohy jsem si ale nebyla jistá umístěním těla pod vodou a jeho znázornění pro mě představovalo problém. Povolala jsem proto na pomoc techniku a také svého bratra. Nafotila jsem s ním pár fotografií, kdy simuloval tělo ležící ve vaně. Tyto fotografie jsem poté otevřela v programu Adobe Photoshop CS3 a za pomoci tabletu Wacom Bamboo jsem je v liniích obkreslila tak, aby mi byla pozice těla více zřejmá. Po obkreslení jsem vyexportovala samotné kresby.

Kromě fotoaparátu a tabletu jsem na jeden ze svých obrazů využila i dataprojektor.

4.1.3 Suchý pastel

Při další konzultaci jsme s MgA. et Mgr. Poláčkem vybrali jednu fotku obličeje. Tato fotografie po menších úpravách ve zmíněném počítačovém programu připomínala spíše hlavu v rosolu nebo želé. Ale fakt, že na ní mám otevřené oči pod vodou, jí přidává na opravdovosti. Mlhovina, kterou vytvořila voda s koupelovou solí a zvláštním osvětlením, kolem mé hlavy, přímo vybízela ke zpracování tohoto námětu pomocí suchého pastelu.

„Suchý pastel je svébytný kreslířský a zároveň malířský nástroj. Pastel ovládáme podobně jako uhlí a do jisté míry ho lze i podobně vymazávat.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 98)

„Název této techniky je odvozen od slova ‚pasta‘, jež naráží na směs, z níž je pastel vyroben. Jedná se o hmotu složenou z práškového pigmentu (barviva), nepatrného množství vody, arabské gumy či tragantu (pojivo, které zajišťuje soudržnost tyčinek) a proměnlivého množství křídly (bílá hmota, již se pigment obohacuje) k zjasnění barvy.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 99)

Tuto techniku nemám příliš ráda. Vadí mi, že neumožňuje propracovat detaily a že se maže i to, co má být ostré. Navíc mám pocit, že téměř každá práce, vytvořená technikou suchého pastelu, vypadá jako kýč. Pustila jsem se do skicování, ale suchý pastel jsem doplnila raději ještě pastelkami právě kvůli lepšímu zpracování detailů. Výsledek nebyl špatný, pomocí této techniky se dalo docílit opravdu velmi důvěryhodných vodních efektů.

4.1.4 Olejové barvy

Během konzultace jsme s MgA. et Mgr. Poláčkem přišli na to, že při zadávání diplomové práce jsme se shodli na malířské nebo kombinované technice. Nyní máme techniku kresebnou. Přemýšleli jsme, jak bychom mohli tento problém vyřešit.

MgA. et Mgr. Poláček mi dal za úkol předchozí námět zkusit znovu, ale tentokrát v malbě. Ptal se mě, jaké barvy používám nejraději. Odpověděla jsem, že temperové a akrylové barvy. Po chvíli přemýšlení mě vybídl, ať zkusím barvy olejové.

„Olejomalba patří mezi výtvarníky k nejoblíbenějším technikám a tradičně bývala vysoce oceňována jak profesionálními, tak amatérskými malíři. Je to přizpůsobivá a robustní technika, jež se podřídí každému zadání, od miniaturní po malbu nástěnného

formátu.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 126)

„Olejové barvy se skládají z drcených pigmentů, jež drží pohromadě rafinovaný lněný olej spolu s pryskyřicemi a doplňkovými složkami, které zkvalitňují jejich konzistenci, přilnavost či rychlost schnutí.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 127)

Abych mohla olejovými barvami malovat, bylo nutné, připravit si také dobrý podklad. Na výběr jsem měla buď obvyklé plátno, nebo další alternativní podklady.

„Plátno je nejtradičnějším a nejobvyklejším podkladem pro olejomalbu. Vyrábí se z vláken lnu nebo bavlny.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 132) *„Malovat na plátno je v zásadě možné jen díky dřevěnému rámu, na nějž je plátno připevněno a napjato.“* (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 133)

Abych při zkušebním skicování neplýtvala drahými materiály, zvolila jsem o něco levnější a praktičtější variantu než je plátno. *„Plátno není jediný podklad, na nějž lze malovat olejem, po vhodné úpravě můžeme použít i lepenku dřevo nebo papír. Tyto materiály jsou vhodné pro díla malého nebo středního formátu a kvůli transportu a prezentaci je většinou musíme fixovat na nějakou pevnou strukturu či rám.“* (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 134)

Při dosavadním malování jsem se naučila používat praktický, lehký a relativně levný sololit. Ten ovšem bylo nutné na finální malbu připravit. Nejen, že by se příliš prohýbal a tak bylo potřeba ho přibít na rám z latí, ale zároveň bylo potřeba důkladně připravit jeho povrch. *„K olejomalbě se hodí jakýkoli podklad. Jeho povrch však musí být stabilní, trvalý, stejnorodý, a ne příliš savý. Povrch pak upravíme pomocí klihu, který jej chrání před působením oleje.“* (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 134)

„Hmota k impregnaci povrchů je směsí klihu a jemné křídly zvané šeps; její barvu můžeme změnit přidáním některého práškového pigmentu.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 135) Já jsem na úpravu povrchu sololitu použila dostupnější variantu šepsu; několikanásobně natřený přebroušený nátěr bílého Balakrylu.

Olejové barvy mohou měnit své vlastnosti na základě použitých ředidel. *„Pro odlehčení a větší vláčnost se používá ředidel, jako je terpentýn (druh značně rafinovaného oleje), případně petrolejová esence (nazývaná též ‚white spirit‘)“* (Škola kresby a malby:

průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 127) Pro plánovaný počet takto rozměrných obrazů jsem zakoupila velkou láhev terpentýnového ředidla.

Vzala jsem kus staré sololitové desky, našepsovala ji a pustila se do mého prvního oleje. Seznamovala jsem se s novou technikou a objevovala čím dál tím více jejích kladů. S technikou jsem si sice začala rozumět, ale začala jsem objevovat své vlastní nedostatky. Například v perspektivě, anatomii, apod. Portrét ve vodě mi dal mnoho práce a přesto výsledek nebyl příliš dobrý.

Na další konzultaci jsem MgA. et Mgr. Poláčkovi slíbila, že budu v malování olejem pokračovat i přes prázdniny, abych si techniku lépe zažila. Přes prázdniny jsem stihla jen dvě další skici. Mým největším problémem ale nebyla technika, nýbrž perspektiva.

Ležící tělo bylo zobrazeno vždy špatně a ani vzdáleně nepřipomínalo tělo pod hladinou, ale spíše nějaké snové výjevy vznášející se postavy. Využila jsem proto techniky a fotky pro předlohu jsem naskicovala digitální kresbou na tabletu, aby mi byla poloha těla zřejmější. To se sice povedlo, ale při malbě mi tato znalost bohužel příliš nepomohla. Ani v obličejí jsem si nebyla podobná.

Na poprázdninovou konzultaci jsem přinesla dvě skici a chtěla jsem se poradit, jak dál. Dostala jsem za úkol vybrat jednu z fotografií a začít už doopravdy malovat první z cyklu obrazů diplomové práce.

Aby má práce nedopadla z ohledu perspektivy stejně špatně jako předchozí, doporučil mi MgA. et Mgr. Poláček využít dataprojektor. Pomocí něho si budu moci předlohu promítnout přímo na sololitovou desku a obkreslit. Ačkoli se mi nápad jevil jako velmi zvláštní, věděla jsem, že by malba těla dopadla bídně, a proto jsem s nápadem ochotně souhlasila.

4.1.5 Akrylové barvy

V dalším průběhu práce jsem byla nucena nedobrovolně změnit techniku. Kvůli chemii používané při malbě olejovými barvami jsem zvolila netoxické, vodou ředitelné akrylové barvy. *„Akrylové barvy jsou pigmenty vázané emulzí polyvinylového akrylátu. Tato emulze schne odpařováním obsažené vody a vytváří přitom pružný, transparentní a velmi odolný film, což jsou vlastnosti, které akrylovou malbu charakterizují a zároveň odlišují od ostatních technik.“* (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 143)

„Akryl je nejmodernější výtvarnou technikou.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 142) V poslední době patří mezi nejpoužívanější prostředky současných umělců. *„Vděčí za to snadné aplikaci a kvalitním výsledkům, které jeho barvy zaručují. Navíc akrylové barvy rychle schnou a výborně kryjí, takže přes ně můžeme takřka okamžitě malovat znovu. Právě proto si akryl získává čím dál tím víc přívrženců, kteří v něm spatřují moderní víceúčelový výtvarný prostředek.“* (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 142)

„Průmysl vyvinul velké množství substancí, jež pozměňují či umocňují vlastnosti akrylových barev - ředí je, zprůhledňují, dodávají jim lesk, zrnitost atd.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 146)

„Akrylové barvy velmi rychle schnou, i když pracujeme s hustými pastózními nánosy. Pro některé výtvarníky to představuje jistou nevýhodu, a tak se uchylují k výrobkům, které sušení zpomalují.“ (Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce, David Sanmiguel, 2006, s. 147)

I já jsem při své práci jeden z těchto výrobků vyzkoušela. Jednalo se o tzv. retardér, neboli zpomalovač schnutí barev. Avšak práce s ním mi příliš nevyhovovala.

4.2 Popis realizace a reflexe z tvorby

4.2.1 První obraz

Jako podklad pro malbu jsem si zvolila sololit, podbila ho latěmi a pečlivě připravila bílý latexový podklad. Poté jsem vybrala jednu z mnoha fotografií téměř celého těla.

I přesto, že jsem si obrys předlohy v barvách dataprojektorem promítla na podklad, celkový výsledek dvoudenní práce nebyl podle mého očekávání. Navíc byla převážná část malována při umělém žlutém žárovkovém světle, takže výsledné barvy obrazu byly spíše teplé a voda ve vaně asociovala med. Spíše než děsivou studenou smrt výjev připomínal příjemnou teplou lázeň. Opět se mi nepodařilo zaznamenat to, co mám v hlavě tak, jak chci. Čím více nesnází mě při malbě potkalo, tím více jsem měla sílu a chuť s nimi bojovat.

V dalších pokusech, jsem se snažila obraz více ztmavit, aby vypadal více ponuře. Nakonec jsem dospěla k tomu, že jsem fotografii předlohy převedla to téměř do šedého monochromu.

Na radu MgA. et Mgr. Poláčka jsem se také snažila malbu ještě více uhladit. Můj styl malby byl vždy uhlazený, ale nyní byly, zřejmě kvůli stresu a nervozitě, obrazy plné rychlých a zřetelných tahů štětcem, které narušovaly dojem mrazivého okamžiku smrti. Během uhlazování jsem také doladřovala detaily.

Malba tohoto obrazu trvala velice dlouho. Několikrát týdně jsem se k ní vracela, snažila se zmírnit viditelné chyby a obraz doladit do přijatelné podoby. Avšak stále se mi nedařilo moji vizi zcela dotáhnout. Den co den jsem na obraze nacházela nové a nové chyby, které bylo nutno opravit. V jednu chvíli se dokonce zdála být postava na obraze v jiném stavu. V tu dobu jsem ani nepomyslela na to, že to brzy může přihodit i mně.

Po dlouhé době jsem se na radu MgA. et Mgr. Poláčka rozhodla malbu tohoto obrazu opustit a začít malovat obraz druhý.

4.2.2 Druhý obraz

Rozhodla jsem se, že předlohou pro tento obraz bude fotografie mé na půl do vody ponořené hlavy. Předloha v sobě skrývala velký potenciál a já jsem byla odhodlaná ho využít. I přes několikadenní práci jsem stále nebyla s obrazem spokojena. Každou chvíli jsem si všímala nových a nových chyb v proporcích namalovaného obličeje a v celé modelaci hlavy.

Bylo opravdu těžké odlišit od sebe pomocí malby suché části obličeje a části obličeje ponořené do vody. Voda rozostřovala kontury, jinak lámala světlo a tvořila jakýsi matný film, který překrýval strukturu kůže. Problém byl i ve znázornění samotné hranice vody. Nechtěla jsem, aby působila příliš uměle, ale chtěla jsem, aby byla dostatečně zřetelná.

Trvalo velice dlouho, než se mi podařilo vše celkem realisticky zachytit. I přesto, že byl obraz již nějakou dobu hotov, stále jsem nebyla schopná začít pracovat na novém. Nebyla jsem si totiž jistá, že dokončený obraz je „stoprocentní“. S tímto problémem se potýkám při každém malování. Nechce se mi odejít od něčeho, čím si nejsem naprosto jistá. Jaká je ale pravděpodobnost, že si někdy jistá budu?

Po namalování tohoto obrazu mě zamrazilo při myšlence na to, jak dlouhou dobu jsem strávila malováním prvních dvou obrazů a jak krátkou dobu mám na dokončení celé diplomové práce. Dolehl na mě velký stres, který mě do jisté míry hnál dopředu a působil na mě, jako dobrý motivační a urychlující prvek. Na druhou stranu má malba získává, jak už jsem zmínila, zcela jiný ráz, pracuji-li ve stresu nebo naopak jsem-li v při práci v klidu.

Mé tvoření bylo pozastaveno také dalším faktem, který bylo nutno brát v potaz. Přibližně po domalování druhého obrazu jsem zjistila, že jsem v jiném stavu. Tento fakt na první pohled nemohl ovlivnit vývoj diplomové práce, na druhou stranu jsem byla nucena řešit problémy týkající se toxických látek používaných při ředění olejových barev.

Další z obrazů jsem začala malovat ještě olejovými barvami, avšak namísto terpentýnu jsem pro jejich ředění volila (velmi drahý) lněný olej. Další dva obrazy jsem se rozhodla provést raději zdravotně nezávadnými akrylovými barvami.

4.2.3 Třetí obraz

Tento obraz měl stejný námět jako můj první obraz. Šlo o výjev nahého těla ve vaně. MgA. et Mgr. Poláček mi doporučil, ať maluji obraz téměř shodný s prvním, aby stejný statický výjev umocnil sílu tohoto mrazivého momentu mého utonutí. Já jsem však měla nafoceno více zajímavých fotografií z vany a chtěla jsem je tedy využít. Navíc jen velmi nerada maluji něco stejného podruhé.

Vybrala jsem si fotografii, kde je mé tělo obráceno více na pravý bok a hlava vyplouvá na povrch. Tento výjev se mi líbil už od té doby, co jsem tuto fotografii spatřila po vyfocení. Fotografie působí sice možná až moc, jako by byla uměle naaranžovaná. Zároveň ale pozoruji v poloze těla určitou lehkost a uvolněnost, jako by smrt nebyla jen zlo, ale také příjemné osvobození.

Nejprve jsem pracovala v odstínech studené fialové, po nějaké době mě napadlo použít více červené a oranžové tak, aby výjev odpovídal co nejvěrněji předloze. Jakmile jsem takto přibarvila obraz a dostal živější barvy, okamžitě mi začal asociovat díla klasicistních malířů, kteří mě od mládí fascinovali dokonalostí malby. Líbilo se mi, jakým způsobem jsem výjev namalovala a plánovala jsem, že během dalších pár dní ho jen doladím a začnu s dalším.

Když jsem se do malování pustila druhý den, úplně jsem pokazila celou mou předchozí snahu. Jemné a citlivé modelace se z obrazu vytratily a svou nynější necitlivou malbou jsem si přidělala práci na několik mnoho dalších dní navíc.

V tu dobu se u mě zastavila na návštěvu babička. Babička byla spolu s mým bratrem mým zachráncem. Byli to právě oni dva, kdo vytahovali mé nehybné tělo z vany. Babička se podívala na obraz, řekla něco o tom, že téma se jí nelíbí a pak suše dodala, že hlavu jsem měla otočenou na stranu a celou pod vodou. Konfrontace mých obrazů a vzpomínek mé babičky byla dalším velmi silným okamžikem tvorby.

Další den jsem se pustila opět do práce. „Zakousla jsem se“ a řekla si, že obraz tentokrát doopravdy dokončím. Strávila dlouhou dobu opravami mého předchozího nezdaru. Trvalo to celý den a chtělo to neskutečnou dávku trpělivosti.

Ani jsem netušila, že budu schopna něčeho takového, ale obraz se po chvíli opět začal proměňovat do předchozí dobré podoby. Nakonec jsem, jako už tolikrát, zvýraznila stíny a tmavá místa obrazu.

Obraz vypadal velice přesvědčivě, avšak více než postavu vynořující se z vody připomínal postavu vystupující ze tmy. Zkrátka chyběl dojem vodní hladiny. I když na

fotografii, která mi sloužila jako předloha nic takového, jako vodní hladina nebo snad vlnky a pěna, zachyceno nebylo, rozhodla jsem se, že se vodu pokusím na obraze více zviditelnit.

Vzala jsem velký štětec s dlouhým vlasem, konce štětin jemně ponořila do bílé barvy a systematicky začala natírat vodní plochy dlouhými téměř nezřetelnými tahy. Bála jsem se, že můj plán nevyjde podle mého očekávání, tím pádem by přišla téměř všechna práce na zmar a byla bych nucena začít zcela od začátku.

Když jsem obraz dokončila, poodstoupila jsem od něj a výsledek byl opravdu dobrý. Možná to snad může působit poněkud prvoplánově, malovat vodní hladinu tímto způsobem, ale po tolika různých pokusech se tohle přeci jen ukázalo jako nejlepší možný nápad.

Když jsem donesla fotografii tohoto obrazu ukázat MgA. et Mgr. Poláčkovi, byla jsem pochválena, což mi dodalo nové sebevědomí a zapálení do další malby.

4.2.4 Čtvrtý obraz

Sololitovou desku čtvrtého obrazu jsem na stojan připravila hned po domalování předchozího obrazu. I přesto, že jsem měla čas na tvorbu, nedokázala jsem se k práci přemluvit.

Nebylo to způsobeno leností, ale šlo o to, že tentokrát jsem chtěla začít malovat ne tak, jako obvykle olejovými barvami, nýbrž akrylovými barvami. S tímto druhem barev mám již zkušenosti, ale nyní jsem chtěla vyzkoušet zpomalovač barev. Akrylové barvy mají totiž jednu velikou odlišnost oproti olejovým barvám. Zatímco olejové barvy schnou i několik měsíců, akrylové barvy uschnou téměř okamžitě. O této vlastnosti vím a nikdy mi nevadila, naopak jsem často využívala možnosti rychle zaschlá místa znovu přemalovat. Nyní jsem ale půl roku strávila s pomalu schnoucími barvami a byla jsem si jistá, že taková změna v mé práci nebude dělat dobrotu. Bála jsem se začít malovat, a proto jsem malování neustále odkládala.

Když jsem konečně začala, začala jsem velice opatrně jen základním načrtnutím obrazu a vyplněním tmavých a světlých míst obrazu. Hodně ředěná barva okamžitě zaschla a já jsem raději odložila malování na další den.

Další den jsem se pustila hned ráno do práce. Nenechala jsem se odradit některými chybami, které se mi při malování staly. Říkala jsem si totiž, že akrylové barvy lze snadno a rychle přemalovat. Tento fakt mi zřejmě dodal chybějící odvalu.

Potom, co jsem dokončila detaily na obličejí a rukou, rozhodla jsem se nějakým způsobem domalovat plochu vody. Čím déle jsem malovala, tím větší štětec jsem volila a rychlejší tahy dělala. Moje snaha byla veliká a přesto vypadal výsledek hrozivě.

Akrylové barvy neumožňovaly vybarvit plochu ucelenou neprůsvitnou vrstvou. Má práce velmi zrychlovala, až jsem se dostala do fáze, kdy štětec pro můj záměr nestačil. Vzala jsem houbičku na nádobí, namočila ji v barvě a troše vody a začala sololit přejíždět dlouhými tady. Netrvalo dlouho a při práci jsem použila i prsty druhé ruky namočené do barvy.

Nejsem velký příznivce takovýchto technik, ale v daném okamžiku mi to přišlo jako skvělý nápad a cítila jsem velké uvolnění, když jsem nebyla svázána médiem štětce. Tento zážitek z malby a zároveň osobní prožitek vlastní smrti, který si při malbě tohoto tématu vždy znovu připomínám, měl pro mě až arteterapeutický přesah.

Pár dní po této malbě jsem chtěla pokračovat, kde jsem skončila s tím, že nebude trvat dlouho a obraz dokončím. I přes veškerou snahu se mi nepodařilo pokračovat tak dobře, jako jsem posledně skončila. Druhý den jsem opět své snažení brzy vzdala. Tímto způsobem jsem pokračovala celé následující dva týdny, kdy se i přes veškeré mé snažení malba nezlepšovala.

Za tuto dobu se mi podařilo vylepšit obličej a ruce, čnící z vody. Také se několikrát změnila barva vody. Od zelené, přes tyrkysovou, modrou, hnědou až po šedou. Když jsem byla s odstínem vody dá se říci spokojená, chybělo už jen naznačit vodní hladinu a pěnu, kterou byla hladina nerovnoměrně pokryta.

U předchozí malby zafungovalo jemné přetírání hotové malby v místech vodní plochy bělobou. Rozhodla jsem se proto použít tento způsob i nyní. To se však stalo kamenem úrazu mé práce. Pokaždé, když jsem začala houbičkou na obraz nanášet různě ředěnou bílou barvu, vždy to vypadalo jako by se mi obraz nepovedl a já se špatný výsledek v rychlosti snažila zakrýt bílou barvou. Barva totiž okamžitě zasychala a to vůbec nevyhovovalo mému záměru. Mnohokrát jsem zkoušela bílou barvu znovu utlumit šedou lazurou a začít znovu, ale jakmile jsem opět začala nanášet bílou, výsledek dopadl stejně špatně. Po několika pokusech ztmavení a opětovného natírání bílou jsem se rozhodla považovat obraz za dokončený. Neměla jsem sílu dělat nic víc, protože každý z mých mnoha pokusů skončil se stejným výsledkem. Byla jsem zoufalá, mé snažení bylo totiž obrovské, pokusů o reálné zobrazení nespočet, avšak akrylové barvy nebyly pro tento způsob malby vhodné a naprosto nevyhovovaly mému způsobu práce.

Setkala jsem se ale i s dobrými vlastnostmi této techniky. Při malování jsem se několikrát setkala se zajímavým efektem. Totiž, nanesu-li na obraz ředěnou akrylovou barvu, mám možnost ji, dokud zcela nezaschne, z obrazu znovu vymýt. Takovým způsobem se dalo dostat až ke spodním vrstvám obrazu. Tento způsob promývání akrylových barev je opravdu efektní, bohužel jsem je doposud, s ohledem na svou preciznost a náměty malby, neměla možnost tuto techniku vyzkoušet. Z horní světlé vrstvy jsem se v některých místech „promyla“ až do tmavých odstínů, což mi umožnilo lépe vystihnout hloubku obrazu.

S tímto obrazem nejsem spokojena tolik, jako s tím předchozím, avšak jeho tvorba měla na mě velice zvláštní účinek. Jak psychický, tak v mnoha směrech i technicky objevný.

Po konzultaci s MgA. et Mgr. Poláčkem jsem byla upozorněna na nevhodný způsoby malby pěny. Zobrazení pěny s odstupem času působilo opravdu až komickým dojmem. Bylo mi vysvětleno, že tímto typem barev malba pěny provést nepůjde a byla jsem požádána o přemalování obrazu bez pěny. Požadavkem také bylo více zviditelnit siluetu těla a zachovat původní texturu malby, která byla mému vedoucímu práce sympatická.

Oprostila jsem se tedy od přesného „obkreslování námětu s pěnou“ a pustila jsem se do přemalby obrazu. Jak jsem předpokládala, vrátila jsem se tam, kde jsem skončila. Opět jsem zesvětlovala, ztmavovala, nanášela a vymývala barevné vrstvy. Pěna sice z obrazu zdárně zmizela, ale spolu s ní zanikla také zajímavá textura, která měla být na obraze zachována.

Musím zpětně říci, že mě při práci přepadala jistá beznaděj, poněvadž vlastnosti akrylových barev stály opět proti mým záměrům. Nakonec jsem se, kvůli častému předchozímu nezdaru, rozhodla začít v další fázi mé práce jsem zcela odlišným způsobem. Namíchala jsem širokou škálu odstínů zelené barvy, přidala velkou dávku zpomalovače barev a snažila se uhlazenými tahy štětce vymodelovat tělo pod vodou. Po několikanásobném ztmavení a zesvětlení postava stále neodpovídala mé vizi. Náhodní kolemjdoucí se navíc nelichotivě vyjadřovali právě o tomto obraze, v jednu chvíli podle nich postava na obraze asociovala „superhrdinu v elastickém obleku“ nebo „mimozemšťana vystupujícího z rakety“. To mi ani trochu nepřidalo na mém malířském sebevědomí. Na další konzultaci jsem se proto dostavila rozčilená, podrážděná, zoufalá, s pocitem vlastní neschopnosti a zklamání.

Když mě MgA. et Mgr. Poláček spatřil, myslel si, že diplomovou práci vzdávám. Byla jsem ráda, když mi pověděl pár povzbudivých slov, která mi dodala energii k tomu, abych práci dotáhla do konce. Na tomto obraze jsem měla za úkol poopravit jen malý detail. Slyšet právě tato slova pro mě bylo vysvobozením.

4.2.5 Pátý obraz

Pátý obraz jsem zvolila o velikosti menšího, již jednou použitého, formátu. Věděla jsem, že tím, že bude poslední, bude pro mě velmi těžké ho namalovat dobře. To bude způsobeno velkým tlakem z povinnosti dokončit ho včas a co nejdříve.

Jako námět tohoto obrazu jsem zvolila detail hrudi, ruky a hlavy zcela pod vodou. Rozhodla jsme se trochu experimentovat a vyzkoušet nově nabyté zkušenosti z malby předchozího obrazu.

Zvolený námět je velice rozostřený, má opravdu nepatrné kontury a velmi plynulé barevné přechody. Pro práci jsem z důvodu rychlého zasychání zvolila opět akrylové barvy. Bude obtížné tyto plynulé přechody právě těmito barvami dobře zaznamenat. To беру jako výzvu.

Fotografie, podle které jsem začala malovat má velice odlišné barvy, než doposud zvolené fotografie. Obsahuje totiž všechny odstíny žluté, oranžové a hnědé. Přesto, že se tyto barvy příliš nehodí k tématu, jejich použít mě po dlouhé době používání tlumených tmavých odstínů přímo lákalo.

Nejprve jsem si na paletu připravila všechny barvy, které jsem na předloze viděla. Tyto barvy jsem velice rychle nahodila na sololit v barevných skvrnách tak, aby skica byla co nejpřesnější. Zároveň jsem se chtěla oprostít od detailů, ke kterým by mě přesná a pomalá malba štětcem nutila.

Malování tohoto obrazu bylo opět provázeno nezdary. Opravdu dlouhou dobu trvalo, než se mi podařilo zachytit části těla přesvědčivě. Bojovala jsem také se světlem a stínem v obraze. Fotografie námětu byla rozdělena diagonálně na tmavou a světlou část a také se na ní objevuje pěna. Bohužel tyto jevy působí v mém provedení opět velice nepřesvědčivě.

Velký problém jsem měla také s namalováním hlavy. Ta je na fotografii zachycena téměř nezřetelně, já mám však silnou tendenci zobrazovat ji zřetelněji. Jde o to, že si ráda domýšlím, jak by hlava pod vodou vypadala, a proto se mi vždy na obraze objeví i přes to, že v předloze vidět není.

Zjistila jsem, že tato má vlastnost se objevuje v mé tvorbě častěji. Mám-li se zobrazím něčeho nějaký problém, zobrazím to tak, jako představu, kterou mám pro daný předmět uloženou v hlavě, tedy tak, jak to namalovat umím a ne, jak to doopravdy vypadá. Nevím, zda jde o lenost a snahu si věci zjednodušovat a nebo o nějaké alternativní řešení, které mi můj mozek nabízí.

V jedné fázi malby tento obraz vypadal, jako by znázorňoval zápas dobra a zla. Levý horní trojúhelník, který byl namalován černou, oranžovou a rudou připomínal zlo. Obličej postavy na obraze byl až geometricky přesný, místo očí tmavé důlky. Rameno a ruka postavy naznačovaly úder nebo výhružku. Vše jako by se vynořovalo z černé tmy. Oproti tomu pravý dolní trojúhelník, namalovaný bílou, žlutou a odstíny okrové připomínal dobro. Bílá pěna na vodní hladině asociovala jakousi páru nebo snad nebeská oblaka.

Tento symbolismus, který by jistě do tématu smrti dobře zapadl, jsem však nyní chtěla z obrazu dostat. Mým úkolem přeci bylo zaznamenat postavy reálně a oprostít se od všech rušivých elementů, které by mohly práci posunout někam jinam. „*Symbolismem začíná své dílo malíř Jan Zrzavý, který později dospívá k metafyzičnosti a poetismu, vždy ale s příděchem symbolismu.*“ (Dějiny výtvarného umění, Alois Bauer, 1998, s. 177) Mám zřejmě tendenci, stejně jako on, zjednodušovat a jaksi uhlazovat vnímanou realitu. Při malbě tohoto obrazu jsem totiž nemalovala to, co vidím, ale to, co bych vidět mohla. Precizní stínování geometrických tvarů bez užití kontur a detailů to je to, co máme společného. Takový styl tvorby pro mě není obvyklý.

Při konzultaci tohoto obrazu s MgA. et Mgr. Poláčkem došlo k tomu, co jsem tak trochu očekávala. Obraz svým provedením jaksí nezapadal do cyklu obrazů mé diplomové práce. Byl příliš jasný a rudý a naprosto odlišný od ostatních. MgA. et Mgr. Poláček neskrýval při jeho spatření svůj údiv. Bohužel údiv v tom negativním slova smyslu.

Nebyl spokojen jak s jeho barevným provedením, tak s malbou světla, stínu a pěny. Byla jsem požádána obraz přetřít šepsem a namalovat znovu.

Tento požadavek jsem si vyslechla nerada, ačkoli MgA. et Mgr. Poláček vyřkl v kritice obrazu pravdu, o které jsem věděla. Avšak bylo mi líto zahodit hodiny práce a nebo snad celý podbitý sololit, s jehož formátem vedoucí diplomové práce souhlasil. Proto jsem se rozhodla o pokus zachránit obraz jeho přemalováním.

Při práci jsem se snažila potlačit všechny výrazné teplé odstíny, které na mi byly vytknuty. Také obličej jsem se pokusila ještě více utlumit. Po celodenní práci jsem obrazu přidala nakonec ještě rám tvořený okrajem vany, neboť tělo na obraze znázorněné bylo

drobné a plocha vody kolem něj naznačovala větší prostor, než je vana. Další den jsem ještě vyladila detaily těla, ztmavila a nebo naopak zesvětlila některá místa a ukončila práci na obraze.

MgA. et Mgr. Poláček mi sice řekl, že do cyklu tento obraz svým barevným provedením stále jaksi nezapadá, ale pak jsme se shodli na tom, že dobře koresponduje s malým formátem jednoho z předchozích obrazů, a tedy, že ho ponecháme. Jednou z možností jeho prezentace pak může být opačné zavěšení na stěnu. Tento trik „převráceného zobrazení“ rád využíval německý malíř Georg Baselitz. *„Touto metodou znejišťuje naše vidění, znejišťuje také ideu perspektivně budovaného obrazového prostoru. Baselitz vytváří obrazy spontánně, jeho energická malba a nekonvenční obrazové kompozice se vymykají zákonitostem a vylučují jakékoliv formy kategorizace. Celým svým dílem Georg Baselitz dokazuje, že je vždy možné najít nové cesty a způsoby malby, a to i navzdory tomu, že je tento umělecký žánr často prohlašován za vyčerpaný.“* (Tisková zpráva „O výstavě“, 2009, s.1 [online])

5 Didaktická část

5.1 Teoretický úvod

Při malování obrazů této diplomové práce jsem se často potýkala s jedním problémem. Přestože jsem měla předlohy pro malbu řádně nafoceny, často se mi stávalo, že se při nepřesném malebném vyjádření předlohy námět malby posunul zcela jiným směrem a zapříčinil tak posun významu celé malby. Někdy tento posun podtrhla i špatná volba barevného ladění obrazu. Často se mi tak z mrazivého námětu smrti stávaly příjemné teplé koupele, z plovoucího těla stojící postava vystupující za tmy, apod.

Napadlo mě předložit tento problém k řešení žákům. V tu dobu jsem právě plnila souvislou pedagogickou praxi na Gymnáziu Luďka Pika pod vedením paní Mgr. Aleny Vacovské. Vypracovala jsem tedy a v praxi ověřila následující přípravu.

5.2 Příprava vyučovací jednotky

Výstupem hodiny této přípravy nemá být technicky přesná kresba, jde zde o správné „napolohování“ a umístění těla v prostoru tak, aby byla korektně zachycena zamýšlená situace, nálada, pocit nebo vlastnost (na výběr dávám z více námětů, aby se ve třídě neopakoval stále stejný námět a aby hádání na konci hodiny bylo pestřejší).

Při závěrečné reflexi můžeme nalézt mnoho různých přesahů tohoto tématu. Od komunikace a srozumitelnosti mezilidského sdělení, až po jakýsi psychologický přesah „nonverbální komunikace, aneb jak mě vidí okolí“. V praxi jsem se do tohoto přesahu pustila jen okrajově, neboť třídu, na které jsem tuto přípravu zkoušela, jsem neznala příliš dobře. Naopak jsem své otázky při závěrečné reflexi směřovala k tématu domácího násilí, neboť další hodinu se měli žáci pod vedením Mgr. Aleny Vacovské zabývat právě tímto tématem.

Přípravu příkládám stručně a přehledně zpracovanou tak, jak ji obvykle používám v praxi. Jedná se o přípravu vypracovanou podle vzoru přípravy učitele na jednotku výtvarné výchovy, který byl navržen doc. PaedDr. Janem Slavíkem, CSc., paní PaedDr. Helenou Hazukovou, CSc. a doc. PhDr. Marií Fulkovou, Ph.D.

Typ školy - ročník - typ třídy - časový úsek pro výtvarnou výchovu - datum

Gymnázium Luďka Pika - (sexta = 2. ročník SŠ) - 3. - 4. hodina (9:55 - 11:35) - 29.1.2013

1) Východisko (skutečné jevy, přístupné smyslovému vnímání a výtvarnému zážitku jako inspirace pro výběr obsahů výtvarné činnosti a s nimi spjatých námětů a úkolů)

Téma hodiny se mělo dle Mgr. Aleny Vacovské týkat figury. Se školním vzdělávacím programem Gymnázia Luďka Pika jsem toto zadání přímo neporovnávala, ačkoli jsem ho krátce předtím četla. Tento školský dokument bohužel není na webových stránkách školy k dispozici, nemohla jsem o tedy doplnit.

2) Námět - název a) motivační (který by měl žáky získat pro řešení úkolu - poetický, humorný, tajuplný, aj.)

b) popisný (z něhož by bylo zřejmé, oč v úkolu jde)

a) „Sdělení figurou“

b) Tělo/a a jeho/jejich poloha v prostoru jako prostředek vyjádření situace, nálady, pocitu, vlastnosti nebo činnosti.

3) Motivace (co dalšího motivující učitel dělá/říká/ před zahájením práce)

Předstoupím před třídu a uvedu téma hodiny: „*Tématem dnešní hodiny bude ‚Sdělení figurou‘.*“

Motivaci zahájím krátkým rozhovorem se žáky: „*Stalo se vám někdy, že jste kreslili nějakou postavu, například postavu, která měla vypadat sebevědomě a na obrázku vypadala spíše ustrašeně a nejistě? Nebo mělo více postav vyjadřovat nějaký děj, například rvačku, a ve výsledku to vypadalo, jako když se lechtají nebo tančí?*“

Pokud budou studenti odpovídat, budu na odpovědi reagovat. Můžeme rozvést rozhovor například pomocí vět: „*Jaké situace je pro tebe obtížné nakreslit? S čím míváš největší problém při kreslení figury v činnosti? Myslíte si, že bude problém ve znázornění například násilí? Jaký problém může nastat?*“

Pokud budou žáci pasivní, budou jen přikyvovat, budu pokračovat v řeči: „*V dnešní hodině si vyzkoušíme ‚napolohovat‘ figuru v prostoru tak, aby výsledek odpovídal našemu očekávání. V závěru hodiny se společně přesvědčíme, že každý z nás může mít odlišné vnímání různých gest. To může vést, jak brzy poznáte, k nedorozumění mezi lidmi.*“

4) Klíčová slova (slova nebo slovní spojení charakterizující obsah výuky - asi 2 - 5)

Figura - nonverbální komunikace – srozumitelnost sdělení

5) Úkol - jeho formulace (jako výtvarného problému, který je předkládán žákům k řešení + kritéria hodnocení)

Poté, co dokončím úvodní motivaci, zadám samotný úkol:

„Vyberte si nyní jednu situaci, náladu, pocit, vlastnosti nebo činnost, která podle vás lze vyjádřit určitou polohou těla nebo více těl. Máte na to chvíli. Při výběru buďte originální, pokud vás samotné nic nenapadne, přijďte si ke mně vylosovat námět. Pokud má někdo nějaký dotaz, neváhejte se na mě obrátit. Aby byla hodina o něco napínavější, prosím, nesdělujte nikomu vámi vybraný námět. Na konci hodiny budeme společně hádat, co má jaká kresba vyjadřovat. Uvidíme, zda se interpretace nás všech shodnou. Pokud nebude kresba čitelná a interpretace jednoznačná, pokusíme se společně přijít na možné příčiny a chyby. Zjistíme i původní záměr autora.“

Dám prostor na dotazy, poté budu pokračovat v zadávání úkolu. Zadám techniku a zdůrazním nežádoucí jevy:

„Upozorňuji, že v tomto úkolu nejde o detaily nebo přesnosti kresby postavy, jde o správnou polohu hlavy, trupu, končetin a zejména o celkovou kompozici postav/y na formátu. Proto pro zpracování námětu použijte suché pastely, které vám nedovolí příliš mnoho detailů. Až si budete zcela jisti, že jste hotovi, vybarvěte pozadí mírně ředěnou tuší, aby byly siluety viditelnější.“

Protože ne každý pochopí zadání hned na poprvé, zopakuji pro jistotu ještě jednou jeho krátké shrnutí a ujistím se, že mě žáci opravdu pochopili. Dle potřeb studentů zopakuji další informace a budu k dispozici pro případné dotazy:

„Takže, pochopili jste, co je vaším úkolem? Vyberete si nějakou situaci, náladu, pocit, vlastnosti nebo činnost. Tu se pokusíte znázornit kresebně tak, že zobrazíte polohu jednoho nebo více těl, která budou tuto situaci, náladu, pocit, vlastnosti nebo činnost vyjadřovat. Budete kreslit suchým pastelem a pozadí pak vybarvíte tuší. Nezapomínejte se detaily, jde o správné ‚napolohování‘ postavy a ne o to, udělat postavě kalhoty nebo obličej. Kdyby měl někdo nějaký dotaz, přijďte se mě zeptat, ráda vám pomůžu.“

„Na konci hodiny společně zjistíme, jak moc jste ve svém sdělení figurou srozumitelní a že ne každý může chápat toto sdělení stejně jako vy.“

Kritéria hodnocení: Každá práce, která vznikne podle zadání s určitou pracností, námahou, přemýšlením a hlavně účastí v diskuzi v závěru hodiny bude ohodnocena jako splněná.

Nebudu rozlišovat mezi tím, zda je někdo lepší v kresbě. Budu hodnotit snahu prozkoumat tuto oblast.

6) Didaktická analýza úkolu

a) jeho smysl, cíl (nebo více cílů, které sleduje)

b) předpoklady žáků i učitele, pro jeho úspěšné řešení:

- **dispoziční připravenost**
- **materiálně technická připravenost (instrumenty, technika, materiály)**
- **metodicko organizační připravenost (metody, organizační formy, organizace)**

a) Smyslem tohoto úkolu je ukázat žákům, že ne každé gesto, může být ostatními chápáno stejně a že i malá nuance v kresbě figury může význam kresby nečekaně posunout zcela jiným směrem.

Cíli předloženého úkolu jsou níže definované očekávané výstupy:

- žák vybírá situaci, náladu, pocit, vlastnost nebo činnost a promýšlí realizaci námětu
- žák plánuje a poté použije nejlepší z možných variant polohy těla (hlava, ruce, nohy, trup) a umístění figur na formátu s ohledem na znázorňovaný námět
- žák anatomicky správně kresebně vyjádří námět za pomoci kresby jedné nebo více figur
- žák v diskusi obhájí svou práci, porovná ji s pracemi ostatních
- žák argumentuje výběr poloh/y figur/y a za pomoci interpretací diváků ověří správnost zvolených kresebných vyjádření
- žák navrhne v případě chyby lepší alternativy provedení

b)

- žáci se již někdy věnovali kresbě figury, znají alespoň základy anatomie
- žáci mají připravené (a učitel má v záloze) pomůcky: suché pastely, tuš (černá i barevné), špejle, hadřík, štětec, kelímek, balicí papír
- metody práce: slovní monologická (zadání úkolu), slovní dialogická (motivace), praktická (kresba), slovní monologická a dialogická (reflexe)
- organizační formy: frontální vyučování, individuální vyučování, samostatná práce

7) Popis (scénář) v časových blocích (postup, jednotlivé kroky)

9:55 Příchod do třídy, pozdrav, zápis do třídní knihy („Sdělení figurou“)

10:00 Motivace

10:10 Zadání úkolu, příprava pomůcek, samostatná práce žáků

10:40 Přestávka (pokud se nebude dodržovat přestávka, skončit o 10 minut dříve)

10:50 Zahájení druhé hodiny, samostatná práce

11:05 Ukončení práce, úklid třídy, vrácení vypůjčených pomůcek

11:10 Reflexe za proběhnutou aktivitou (diskuze nad vzniklými díly, porovnání interpretací diváků a záměrů autorů, návrh řešení chyb, upozornění na odlišné vnímání gest různých lidí,...). Závěrečné shrnutí úkolu, aneb „co jsme se dnes naučili?“

11:35 Poděkování za spolupráci, konec hodiny

8) Forma hodnocení úkolu

Slovní hodnocení.

9) Možné další využití výsledků práce žáků, zejména výtvarů

Správně provedené kresby mohou sloužit jako skici pro technicky náročnější práce v dalších hodinách.

10) Další poznámky k realizaci jednotky výtvarné výchovy (před jejím zahájením)

Nemám žádné další poznámky k této hodině.

V tomto bodě uvedu příklady reflektivních otázek pro závěrečnou reflexi, které by se mi mohly hodit:

„Doufám, že jste všichni stihli v rámci možností dokončit své práce. Poprosím tedy prvního z vás, aby předstoupil před třídu a ukázal ostatním svůj obraz. Ostatní poprosím, aby se pokusili hádat, jaká tuto situace, nálada, pocit, vlastnost nebo činnost je na obraze znázorněna. Nemusíte se hlásit, stačí, když každý bude směrem k nám říkat své typy. Prosím, nepřekřikujte se. Uvítám i dotazy, které budete k autorovi směřovat. Když autor uslyší správnou odpověď, ještě jednou ji zopakuje třídě, ale ještě nebude ze středu třídy odcházet.“

Pokud budou diváci jen hádat, nebo pokud námět kresby uhádnou a nebudou se chtít dál vyptávat, budu dotazy k autorovi směřovat já. Budu se ptát následujícím způsobem:

„Takže se jedná o znázornění ...(doplním správnou odpověď, kterou žáci uhádli)? Chápe to každý ze třídy stejně? Slyšela jsme tu i typ, že jde o ...(doplním situaci, náladu, pocit, vlastnost nebo činnost, kterou jsem slyšela při typování diváků), že ano? Může nám typující objasnit, proč typoval zrovna tuto situaci, náladu, pocit, vlastnost nebo činnost? Může to být dáno tímto gestem (ukáži na obrázku)? A co kdyby tato postava měla ...(pokusím se předělat „správný význam obrázku“ například jinou polohou ruky jedné

z postav)? *Všimáte si, jak může být tak malý rozdíl jako je...(doplním příklad rozdílu) fatální překážkou pro správné pochopení autorova záměru?*

U každé z prezentovaných kreseb postupuji stejným způsobem, užívám podobné otázky. Některé kresby poslouží pro mé příklady více, některé méně. Využívám je, hbitě vymyslím možné příklady podle aktuálního zobrazení.

Na závěr se vše pokusím shrnout:

„Všimáte si, jak může být jen malý rozdíl fatální překážkou pro správné pochopení autorova záměru? Najedou může být význam celé kresby posunut zcela jiným směrem. Z ničeho nic může působit třeba urážlivě nebo vulgárně, ačkoli měl být třeba něčím milým a příjemným nebo třeba jen neutrálním sdělením. Pokusili byste se nyní společně uhodnout, kde může být tento problém opravdovým problémem?“ (Mám na mysli reklamní sdělení, piktogramy například v různých zemích, atd.)

„Ano, v těchto oblastech se takové nedorozumění může stát opravdovým problémem. Ale každý člověk a každá kultura je jiná a to je dobře! Každý člověk má jiné interpretace dle vlastních zkušeností. Například násilník může vidět ve většině obrázků násilnická gesta. A mongolský pastevec ovčí zase nemůže správně interpretovat činnost ‚sekání trávy‘. Neexistují univerzální gesta a pro tyto gesta neexistují univerzální významy. My se můžeme alespoň pokusit přiblížit se většině, abychom pro své sdělení našli odpovídající cílovou skupinu.“

Na závěr se ujistím, že mě žáci pochopili:

„Je vám jasné, co jsem vám chtěla touto hodinou přiblížit? Chtěla jsem, abyste měli větší povědomí o tom, že každý z nás je jiný a každý z nás může jinak interpretovat nějaké sdělení. V tom, jak kdo různá sdělení chápe se odráží jeho vlastní životní zkušenost a také prostředí, ve kterém vyrůstal. Proto je dobré o tom vědět a počítat s tím.“

Bodem číslo deset tato příprava končí. Já se ji ale v dalších kapitolách pokusím doplnit o další souvislosti.

5.3 Vazby na RVP

V této kapitole se pokusím o propojení mé přípravy vyučovací jednotky s rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia.

„Výtvarný obor navazuje svým obsahem a cíli na Výtvarnou výchovu v základním vzdělávání a vede žáka k uvědomělému užívání vizuálně obrazných prostředků na úrovni smyslových dispozic a na úrovni subjektivně osobnostní a sociální.

Vzdělávací obsah Výtvarného oboru je vnitřně členěn do dvou základních okruhů pojímaných v kontextech historických a sociokulturních, v jejich vývoji a proměnách.“
(RVP pro gymnázia, 2007, s. 51 [online])

Jde o okruh „Obrazové znakové systémy“ a „Znakové systémy výtvarného umění“. Neboť má vyučovací jednotka není propojena přímo s výtvarným uměním je tedy zaměřena na okruh „Obrazové a znakové systémy“.

„První okruh představují Obrazové znakové systémy umožňující vytváření aktivních, individuálně založených postojů k obsahům obrazové komunikace. Při tvorbě využívá vizuálně obrazná vyjádření vlastní, umělecká i uplatňovaná v běžné komunikaci (včetně užití dostupných technologických prostředků, jako je fotografie, video, film, ICT). Obrazové znakové systémy umožňují reflektování osobního místa žáka ve světě vizuální kultury jako vnímatele, interpreta a jako tvůrce komunikačního obsahu s uvědoměním si oblasti jeho účinku.

Vzdělávací obsah je realizován prostřednictvím tvůrčích činností, v jejichž očekávaných výstupech se propojují hlediska tvorby, recepce a interpretace tak, aby se dále rozvíjela smyslová citlivost, uplatňovala žákova subjektivita a ověřovaly se komunikační účinky vizuálně obrazného vyjádření.

Při těchto tvůrčích činnostech se pracuje jak se znaky s ustáleným významem, tak se znaky, jejichž význam se vytváří a proměňuje. Výtvarný obor spolupracuje s obory, které rozvíjejí obraznost dalšími specifickými prostředky (hudba, literatura, dramatické obory aj.).“
(RVP pro gymnázia, 2007, s. 51 [online])

Následující očekávané výstupy tohoto okruhu lze vysledovat i u mé vyučovací jednotky:

„ Žák

- objasní roli autora, příjemce a interpreta při utváření obsahu a komunikačního účinku vizuálně obrazného vyjádření

- *na příkladech uvede vliv společenských kontextů a jejich proměn na interpretaci obsahu vizuálně obrazného vyjádření a jeho účinku v procesu komunikace*
- *při vlastní tvorbě uplatňuje osobní prožitky, zkušenosti a znalosti, rozpozná jejich vliv a individuální přínos pro tvorbu, interpretaci a přijetí vizuálně obrazných vyjádření*
- *na příkladech objasní vliv procesu komunikace na přijetí a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření; aktivně vstupuje do procesu komunikace a respektuje jeho pluralitu“ (RVP pro gymnázia, 2007, s. 54 [online])*

Důležité pro růst žáka je sledování a rozvíjení tzv. „klíčových kompetencí“. Jde o „*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti; u žáků se rozvíjejí v průběhu celého vzdělávání prostřednictvím různých aktivit školy; tento proces dále pokračuje v celoživotním učení“* (RVP pro gymnázia, 2007, s. 96,97 [online])

Jak je patrné, tato vyučovací jednotka je zaměřena především na komunikaci. Z klíčových kompetencí tedy rozvíjí zejména kompetenci komunikativní a její následující složky:

„*Žák:*

- *s ohledem na situaci a účastníky komunikace efektivně využívá dostupné prostředky komunikace, verbální i neverbální, včetně symbolických a grafických vyjádření informací různého typu;*
- *používá s porozuměním odborný jazyk a symbolická a grafická vyjádření informací různého typu;*
- *prezentuje vhodným způsobem svou práci i sám sebe před známým i neznámým publikem;*
- *rozumí sdělením různého typu v různých komunikačních situacích, správně interpretuje přijímaná sdělení a věcně argumentuje; v nejasných nebo sporných komunikačních situacích pomáhá dosáhnout porozumění.“ (RVP pro gymnázia, 2007, s. 9,10 [online])*

Vzhledem k diskuzi více lidí a prezentaci díla ve skupině je rozvíjena také kompetence sociální a personální a to v následujících bodech:

„*Žák:*

- *posuzuje reálně své fyzické a duševní možnosti, je schopen sebereflexe;*
- *aktivně spolupracuje při stanovování a dosahování společných cílů;*

- *přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii;*
- *rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům.*“ (RVP pro gymnázia, 2007, s. 10 [online])

V neposlední řadě je rozvíjena také kompetence občanská a to především v tomto bodě:

„Žák:

- *respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí; rozšiřuje své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, spoluvytváří je a chrání;*“ (RVP pro gymnázia, 2007, s. 10 [online])

5.4 Vazby na vizuální kulturu

Námět mé vyučovací jednotky není záměrně provázán s konkrétním výtvarným uměním, aby nebyl příliš rozvětven. Dá se ale využít v dalších hodinách, které by mohly s výtvarným uměním pracovat.

V kontextu pojetí výtvarné výchovy je tato jednotka zaměřena nejvíce gnozeocentricky. Jde v ní o hledání sdělnosti výtvarné výpovědi, tedy o výtvarnou komunikaci a o poznávání světa i své vlastní zkušenosti skrze ní. Tato vyučovací jednotka se dotýká také artefildiky. Avšak s tímto reflektivně tvořivým pojetím výtvarné výchovy nemám mnoho zkušeností, a proto se do něj pouštím jen okrajově a pouze v reflektivním dialogu.

5.5 Reflektivní bilance

Tento úkol jsem zadala žákům sexty, kteří měli výtvarnou výchovu jako povinně volitelný předmět.

Jako všichni studenti v jejich letech, se kterými jsem se dosud setkala, se mnou při úvodní motivaci neradi hovořili. Přimět je k diskuzi byl opravdu obtížný úkol. Možná opouštím motivaci příliš brzy, když se mnou studenti nekomunikují. Možná, že by je o něco větší snaha mohla rozmluvit. Zadání však pochopili a i bez větší motivace se, snad až na jednu výjimku, pustili ochotně do práce.

Mojí další chybou zřejmě bylo, že jsem do hodiny donesla polohovací figurku, aby měli studenti snazší práci. Předdeslala jsem, že postavu nemusí zpracovávat příliš, že mi

jde zejména o polohu těla, hlavy, trupu, končetin. Bála jsem se, aby nezačali vykreslovat detaily, které by pro tento úkol nebyly podstatné. Bohužel právě ta nepracující výjimka figurku velmi ledabyle obkreslila, aby se vyhnula anatomicky složitější kresbě. Ostatním byla figurka ku prospěchu.

Při práci jsem obcházela studenty a upozorňovala je na možné chyby. S těmi sdělnějšími jsem o jejich práci více hovořila, těm mlčenlivějším jsem dávala rady pro zlepšení proporcí. Mé rady studenti ochotně přijímali.

Zpočátku ne příliš „akčně“ se vyvíjející hodina se v závěru chýlila k zajímavým výsledkům. Po vybarvení pozadí černou tuší se začaly pastelem nakreslené postavy vynořovat z papíru a siluety a jejich pohyby najednou začaly dávat smysl.

Při reflexi jsme se studenty společnými silami přicházeli na to, co asi která kresba znamená nebo co by znamenat mohla. Každý student předstoupil se svým dílem před třídu, dílo všem ukázal a spolužáci měli nahlas hádat, o jakou situaci, náladu, pocit, vlastnost nebo činnost jde. V diskuzi při této činnosti, jsem se snažila s nimi dobrat k pochopení toho, že ne každé gesto je možné interpretovat jen jedním významem. Sama na sobě jsem před třídou předváděla, jak nepatrná změna například v poloze paže udělá ze sebevědomého člověka stydlivého, jak lehce se může gesto pohlazení změnit v gesto násilí, a podobně. Své slovní nápovědy jsem schválně nenápadně směřovala právě tímto směrem. Tato diskuze se totiž hodila k další hodině, kdy měli studenti za úkol navrhnout plakát na téma „Domácí násilí“.

Na konci hodiny byla třída o něco vstřícnější a komunikativnější. Jsem si jistá, že kdybych právě tyto studenty učila delší dobu, vznikaly by zajímavé práce a v reflexích by se títo studenti nad problémy stále ochotněji zamýšleli a ochotněji by diskutovali. Tato třída by, dle mého názoru, při dobrých námětech hodin v budoucnu dobře spolupracovala a ráda společně řešila předložené problémy.

6 Závěr

Mým úkolem bylo výtvarně zpracovat tématický cyklus s názvem „Za zavřenými očima“. V průběhu práce jsme s vedoucím MgA. et Mgr. Stanislavem Poláčkem zjistili, že technika kresby je mi mnohem bližší, než technika malby. Bohužel již nebyla možná změna. Úkol jsem nakonec splnila, ačkoli jsem nedosáhla takových výsledků, jakých bych si přála.

V doprovodné textové části jsem se v úvodu zaměřila nejprve na objasnění volby námětu této diplomové práce. V dalších kapitolách popisuji svůj prožitek setkání se smrtí, to proto, abych čtenáře a pozorovatele mých obrazů uvedla do děje. Slovní a obrazové podobenství tohoto zážitku bylo pro mě velkou událostí.. Znovu jsem si připomněla, jak důležitým momentem v mém životě tento zážitek byl.

Dále uvádím své inspirační zdroje, popisuji proces samotné tvorby a v reflexi popisuji své úspěchy, nesnáze a další pocity.

V didaktické části na zrealizované výukové jednotce demonstрую využití námětu této diplomové práce ve školní praxi.

Cizojazyčné resumé

My task was to compose the thematic cycle „Behind closed eyes“.

I and my leader MgA. et Mgr. Stanislav Poláček realized that the drawing technique is closer to me than the painting one during my work on this dissertation. Unfortunately there was no chance to change. I fulfilled my task, although I did not achieve the outcomes which I could have wished for.

At first I focused on clarification choosing the theme for this dissertation in the accompanying text part. In order to introduce my paintings to readers and observers, I am describing my experience of meeting death in others chapters. Written and pictorial parable of this experience was a great event for me. I again was reminded of how an important moment in my life it was.

Besides mentioning my sources of inspiration, I am describing the process of working and my success, troubles and other feelings.

Furthermore, I am illustrating using of the theme of my dissertation in school practice in the didactic part.

Seznam použité literatury a zdrojů

BAUER, Alois. *Dějiny výtvarného umění*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998, 287 p. ISBN 80-858-3925-3. [kniha]

GAFF, Jackie a Clare OLIVER. *Svět umění XX. století od postimpresionismu po digital art*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2003, 187 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1179-4. [kniha]

Raymond A MOODY. *Život po životě, Úvahy o životě po životě, Světlo po životě*. Praha: Odeon, 1991. Klub čtenářů, sv. 649. ISBN 80-207-0314-4. [kniha]

SANMIGUEL, David. *Škola kresby a malby: průvodce pro začínající výtvarné umělce*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2006, 255 s. ISBN 80-249-0780-1. [kniha]

ŠABOUK, Sáva. *Encyklopedie světového malířství*. 1. vyd. Praha: Academia, 1975, 374 s. [kniha]

Georg Baselitz, [online]. Praha: 2009 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.galerierudolfinum.cz/cs/exhibition/georg-baselitz-obrazy-1960-2008>>.

ARTLIST. *Body art*. [online]. Zuzana Štefková. [cit. 2013-04-12]. Dostupné z WWW: <<http://artlist.cz/?id=103>>.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPG-2007-07_final.pdf>. ISBN 978-80-87000-11-3.

7 Obrazová část

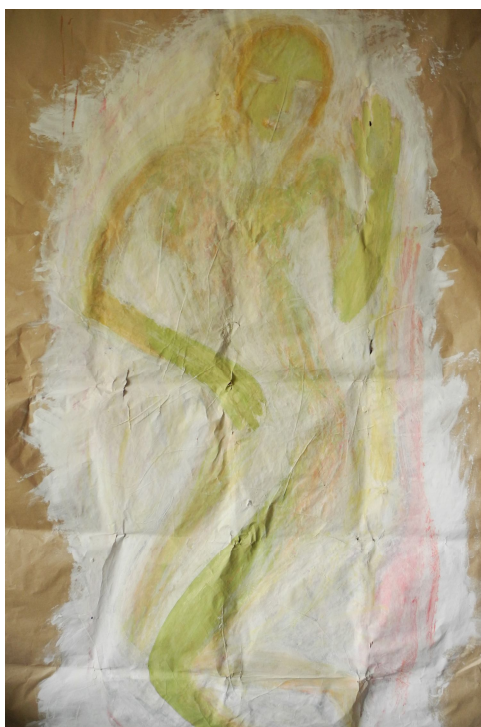
7.1 Seznam obrazových příloh

7.1.2 Fotodokumentace - Skicovní materiál a přípravné fotografie

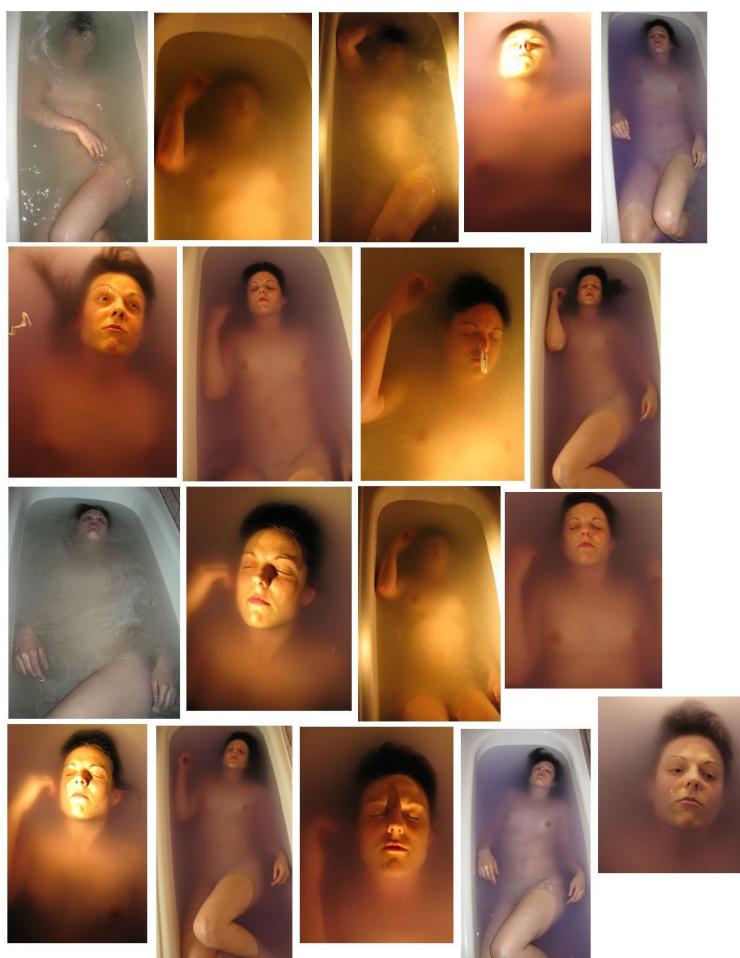
Následující materiály mi sloužily jako příprava pro realizaci výsledných maleb. Do obrazové části jsou vloženy v takové sledu, v jakém byly tvořeny. Ukázky přípravných fotografií přikládám záměrně (kvůli nahotě) v horší kvalitě a menší velikosti.

Seznam:

1. Skicovní materiál - postava (tempera, balicí papír)
2. Přípravné fotografie
3. Skicovní materiál – obličej (suchý pastel, pastelky)
4. Skicovní materiál – obličej (olejomalba, sololit)
5. Skicovní materiál – tělo (olejomalba, sololit)
6. Skicovní materiál – tělo (olejomalba, sololit)
7. Skicovní materiál – tělo (elektronická kresba)
8. Skicovní materiál – tělo (elektronická kresba)
9. Skicovní materiál – tělo (elektronická kresba)

1. Skicovní materiál - postava (tempera, balicí papír)

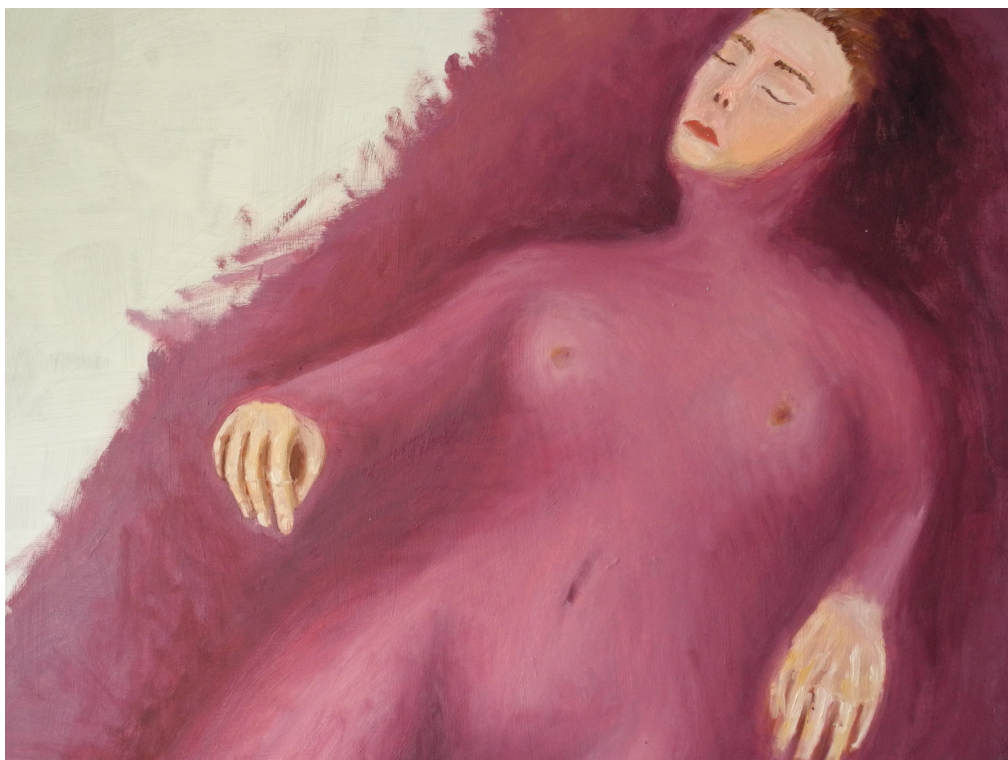
2. Přípravné fotografie

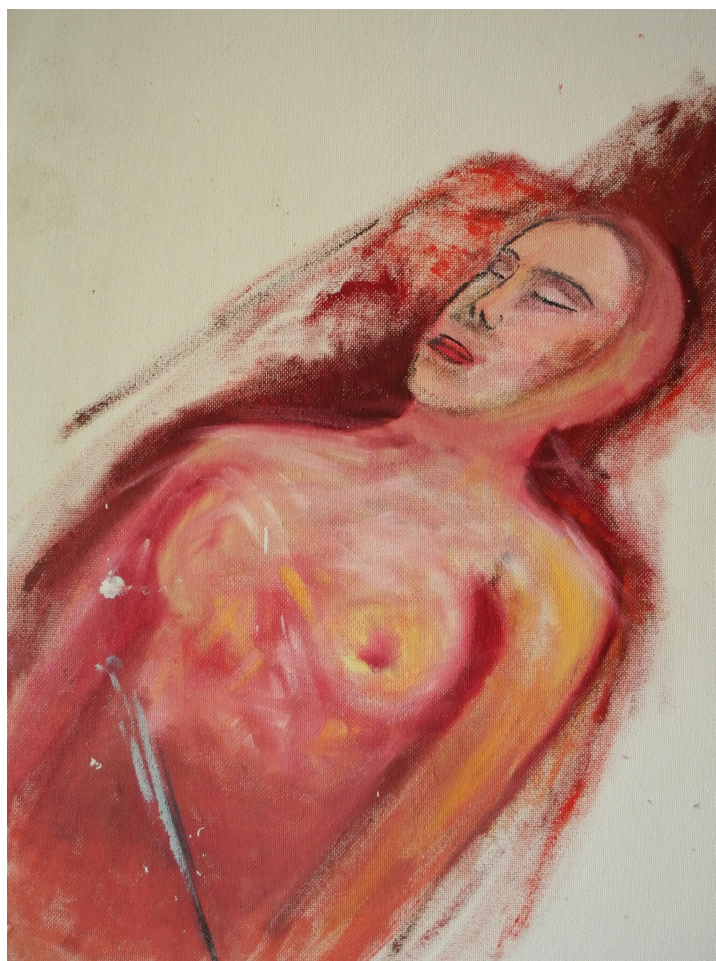
3. Skicovní materiál – obličej (suchý pastel, pastelky)

4. Skicovní materiál – obličej (olejomalba, sololit)

5. Skicovní materiál – tělo (olejomalba, sololit)

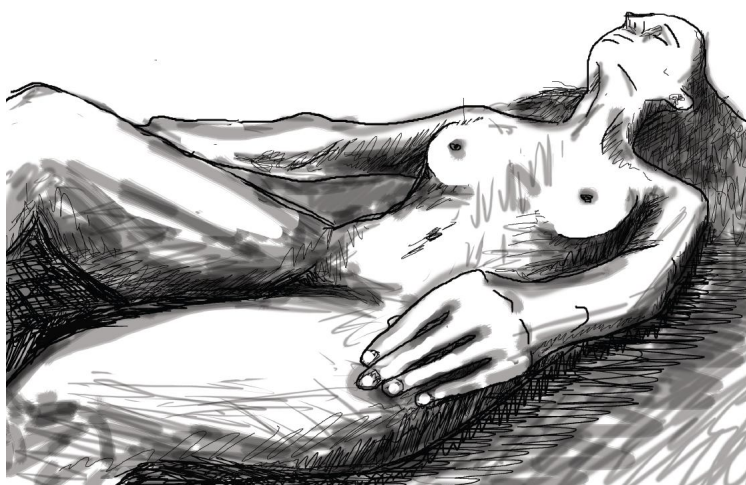
6. Skicovní materiál – tělo (olejomalba, sololit)

7. Skicovní materiál – tělo (elektronická kresba)

8. Skicovní materiál – tělo (elektronická kresba)

9. Skicovní materiál – tělo (elektronická kresba)

7.1.3 Fotodokumentace - Výsledný cyklus obrazů

Seznam:

1. Obraz
2. Obraz
3. Obraz
4. Obraz
5. Obraz

1. obraz

2. obraz

3. obraz

4. obraz

5. obraz